ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS
KSZTAŁCENIE POLONISTYCZNE CUDZOZIEMCÓW 17, 2010
https://doi.org/10.18778/0860-6587.17.39

*Maria Rółkowska*
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

# Wywiad prasowy jako tekst uniwersalny w nauczaniu języka polskiego jako obcego

Wywiad prasowy, rozumiany jako forma wypowiedzi prasowej (Bauer 2000), jest przedmiotem wielu badań – zarówno prasoznawczych i medioznawczych (Bauer 2000; Furman, Kaliszewski, Wolny-Zmorzyński 2000; Wojtak 2004, 2008), jak i lingwistycznych (Kita 1998). Celem niniejszego tekstu jest przedstawienie roli i wykorzystania wywiadu prasowego w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Wywiad jako tekst o charakterze dialogowym (Wojtak 2004: 239), związany genetycznie z rozmową (Kita 1998: 7), łączy się z pojęciem komunikacji i komunikatywnej funkcji języka (Kita 1998: 12–13), a zatem również z podstawową w nauce języka polskiego jako obcego umiejętnością, czyli komunikowaniem się w języku polskim. We wszystkich sytuacjach komunikacyjnych, uczący się języka, bez względu na rolę, w jakiej występuje, musi posługiwać się dialogiem, a więc wywiad prasowy, chociażby z tego względu, jest wzorcem pomocnym w nauce komunikowania się i konwersacji.

Warto spojrzeć na wywiad prasowy w nauczaniu języka polskiego obcokrajowców jako na tekst uniwersalny, na którego przykładzie można ćwiczyć wszystkie sprawności językowe, które muszą posiadać osoby uczące się języka obcego: nie tylko rozumienie ze słuchu, rozumienie tekstów pisanych, ale także mówienie, czyli umiejętności dialogowe, pisanie i znajomość gramatyki. Wywiad prasowy może też być pomocny w poznaniu elementów polskiej kultury, gdyż przeprowadzany jest zwykle z osobami powszechnie znanymi – postaciami życia kulturalnego czy politycznego. Ten rodzaj tekstu prasowego może także stanowić wprowadzenie do kontaktu obcokrajowców z polskimi mediami, a dokładnie z prasą, bo zwykle niełatwo jest przekonać cudzoziemców dopiero rozpoczynających naukę polskiego do lektury polskich periodyków. Twierdzą oni, że jest to dla nich zadanie zbyt trudne i nie wykraczają poza czytanie tytułów czy lidów tekstów prasowych. Krokiem ułatwiającym lekturę może być właśnie sięgnięcie po wywiad prasowy, a przynajmniej po jego

fragmenty, bowiem struktura dialogowa, segmentacja tekstu, ułatwia jego czytanie i rozumienie poszczególnych fragmentów. W odróżnieniu od tekstu ciągłego, satysfakcję może przynieść uczniowi zrozumienie już jednej wymiany, czyli pary: pytanie – odpowiedź, gdyż stanowi ona samodzielną całość (Wojtak 2008: 145). W tekście ciągłym, narracyjnym, niezrozumienie fragmentu poprzedzającego pociąga za sobą niezrozumienie dalszego ciągu, co często zniechęca ucznia do czytania, zaś lektura nawet pojedynczych wymian klasycznego wywiadu prasowego daje satysfakcję ze zrozumienia minitekstu i motywację do kontynuowania lektury.

Znajomość wywiadu prasowego przez obcokrajowców przynosi bardzo wymierne korzyści, chociażby podczas państwowych egzaminów certyfikatowych z języka polskiego jako obcego (dla wszystkich trzech poziomów). Po pierwsze – wywiad prasowy jako tekst o charakterze dialogowym, uczy umiejętności prowadzenia rozmowy, co jest wymagane na każdym z poziomów, ponadto jest oryginalnym tekstem prasowym, a znajomość takich tekstów jest konieczna od poziomu B1 do C2 (*Państwowe egzaminy...* 2003: 17–19, 21, 33–34, 36–40, 43–44, 48, 50–54).

Jak zatem wywiady prasowe – zarówno w postaci klasycznej, jak i wywiady kwestionariuszowe oraz sondy (Wojtak 2008: 143) – są obecne w podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego, do ćwiczenia jakich umiejętności językowych są używane? Oto przykłady z wybranych podręczników dla różnych poziomów.

W podręcznikach dla poziomu progowego A1 bardzo trudno jest znaleźć fragmenty autentycznych wywiadów prasowych; zwykle są to teksty stylizowane na wywiad – jak można przypuszczać – prasowy. Na przykład w podręczniku Małgorzaty Małolepszej i Anety Szymkiewicz *Po polsku 1* pojawia się forma sondy – ankiety ulicznej na temat zawodów wykonywanych przez różne osoby, forma fragmentu wywiadu z młodą kobietą, forma wywiadu kwestionariuszowego z najmłodszym w Polsce milionerem (zaczerpniętego – jak dowodzi polecenie ćwiczenia – z prasy, choć autorki nie podają źródła) oraz sonda na temat obchodzonych w Polsce tradycji wielkanocnych, która mogłaby być materiałem prasowym (Małolepsza, Szymkiewicz 2006: 29, 95, 130, 147). Natomiast w zbiorze ćwiczeń komunikacyjnych autorstwa Danuty Gałygi *Ach, ten język polski!* (poziom A1) znaleźć można dwa bardzo krótkie fragmenty sond z prasy kobiecej: na temat gotowania („Tina") i największych osiągnięć XX w. („Olivia") (Gałyga 2001: 70, 164). Z kolei podręcznik Agnieszki Burkart i Agnieszki Jasińskiej *Po polsku 2* (dla poziomu A2) zawiera teksty, które mają formę wywiadu prasowego, ale ponieważ autorki nie podają ich źródła, nie można mieć pewności, czy mamy do czynienia z autentycznymi tekstami prasowymi. Są to: tekst w formie wywiadu kwestionariuszowego na temat pracy, tekst w formie sondy dotyczący ogrodów zoologicznych, fragment

wywiadu z psychologiem na temat życia w pojedynkę, w którym podane są nazwiska rozmawiających osób, sonda wśród cudzoziemców mieszkających w Polsce o znajomości polskiego kina, sonda na temat złych i dobrych wspomnień z zapamiętanych z dzieciństwa świąt, która – jak sugeruje polecenie ćwiczenia – została zamieszczona w prasie, ale nie podano jej źródła (Burkart, Jasińska 2007: 14–15, 61, 83, 138, 167).

Analizując podręczniki dla poziomu progowego, widać, że przy najniższych stopniach zaawansowania językowego pojawiają się teksty stylizowane na wywiad prasowy i, bardzo rzadko, krótkie fragmenty autentycznych sond prasowych. Wnioskując z poleceń, które ich dotyczą, służą one jednak doskonaleniu prawie wszystkich sprawności językowych: czytania, słuchania, mówienia, znajomości gramatyki – bez doskonalenia pisania, a także poznaniu elementów polskiej kultury (wypowiedzi na temat świąt i tradycji).

Natomiast podręczniki dla poziomu średniego ogólnego zawierają oryginalne wywiady prasowe, z podaniem źródła, a ich ilość zwiększa się wraz z poziomem zaawansowania językowego uczniów. Na przykład w zbiorze ćwiczeń komunikacyjnych Magdaleny Szelc-Mays *Coś wam powiem* zamieszczone są trzy wywiady: z psychologiem, mamą dwojga dzieci i egiptologiem, które stanowią materiał do słuchania (lub czytania), a zaczerpnięte zostały z „Gazety Wyborczej" i jej sobotniego dodatku – „Wysokich Obcasów" (Szelc-Mays 2002: 267, 270–271, 274–276). W podręczniku Ewy Lipińskiej i Elżbiety Grażyny Dąmbskiej, *Kiedyś wrócisz tu…* (cz. I, poziom B2), znajdziemy: sondę przeprowadzoną z obcokrajowcami studiującymi w Polsce o tym, jak czują się w nowym dla nich kraju i jakie mają metody nauki języka polskiego („Cogito"), wywiad z rektorem Uniwersytetu Jagiellońskiego na temat studiowania w Krakowie („Cogito") oraz z prezydentami Warszawy i Krakowa na temat tego, czy chcieliby zamienić się swoimi stanowiskami („Przekrój"), wywiad z profesorem Władysławem Miodunką dotyczący współczesnego języka polskiego („Gazeta Wyborcza") oraz z pedagogiem Anną Radziwiłł o szkole („Cogito") (Lipińska, Dąmbska 2003: 15–17, 132–133, 191–192). Druga część tego podręcznika (dla poziomu C1) zawiera: rozmowę z Henrykiem Machalicą na temat mieszkania na wsi i adaptacji starego domu („Dobre Wnętrze"), sondę o kobietach jako kierowcach („Pani Domu"), wywiady z Agnieszką Rylik i Markiem Citko – oba o ich ulubionych autach („Magazyn Sportowy"), wywiad z szefową Monaru i Piotrem Trzaskalskim – reżyserem filmu *Edi* – na temat bezdomności („Teletydzień") oraz wywiad z socjologiem z UJ dr Małgorzatą Leśniak, dotyczący młodzieży („Dziennik Polski") (Lipińska, Dąmbska 2007: 59–60, 113–116, 182–183, 215–216).

Jak wynika z przedstawionych przykładów, wywiady prasowe obecne są w podręcznikach dla poziomu średniego, dość często pochodzą z wielu różnych periodyków – od dzienników po miesięczniki i od prasy ogólnoinformacyjnej po czasopisma specjalistyczne – i są także poświęcone bardzo różnorodnym

tematom, co może dać obcokrajowcowi ogólną wizję rynku prasowego w Polsce, zapoznać go z wieloma tytułami (jeśli zwróci uwagę na podane źródła, z których pochodzą teksty). Jednak wywiady prasowe wykorzystywane są jedynie – jak wynika z poleceń w podręcznikach – jako materiał do doskonalenia przede wszystkim określonej umiejętności językowej: rozumienia tekstów pisanych oraz, w niewielkim stopniu, rozumienia ze słuchu (kiedy umieszczone są na płytach CD dołączonych do podręcznika) i zapoznają uczących się z nowym słownictwem.

Zatem wywiady prasowe wykorzystuje się przede wszystkim w doskonaleniu umiejętności czytania, co jest zgodne z funkcją tego typu tekstów, a ich wielką zaletą jest autentyczność, oryginalność oraz to, że nie są przygotowywane specjalnie do nauczania. Ważne jest również – co podkreślają sami uczniowie – że wywiad jest tekstem dynamicznym, na tyle „wciągającym", że nie chcą oni przerywać jego lektury. Należy też zwrócić uwagę na fakt, że w wywiadzie prasowym obecny jest zwykle język potoczny, z którym obcokrajowiec zetknie się w życiu codziennym w Polsce i którego znajomość będzie mu potrzebna do codziennej komunikacji. Wywiad zwykle pozbawiony jest wyrazów dawnych, podniosłych czy gwarowych, a słownictwo specjalistyczne jest ograniczane i zastępowane nazwami powszechnie znanymi lub objaśniane (Wojtak 2008: 145). Cudzoziemcy chętnie czytają wywiady prasowe także dlatego, że są ciekawi opinii innych osób na różne tematy, chcą poznać inne punkty widzenia. Ze względu na przedstawione walory, wywiad prasowy wykorzystywany jest również w ćwiczeniu rozumienia ze słuchu – jeśli zostanie nagrany, a następnie odtworzony lub tylko odczytany. Wysłuchanie, a nie przeczytanie, tekstu pozwoli uczącym się języka poznawać i rozumieć sposób mówienia różnych osób, co jest umiejętnością bardzo istotną.

Ale wywiad może być też bardzo dobrym punktem wyjścia do doskonalenia sprawności mówienia. Nie tylko – jak zwykle sugerują polecenia w podręcznikach – do dyskusji na temat jego treści i zawartych w nim opinii, ale także do przeprowadzenia na żywo zaimprowizowanego wywiadu przez osoby uczące się języka (przed opublikowaniem wywiadu w prasie musi przecież zostać przeprowadzona rozmowa między dziennikarzem i bohaterem tekstu). Wywiad zachęca do konstruowania pytań, co jest zadaniem trudnym, a także do udzielania własnych odpowiedzi, wymaga posługiwania się słowami i zwrotami typowymi dla tego rodzaju tekstu. Uczy umiejętności słuchania, gdyż należy zadawać interlokutorowi odpowiednie pytania w odpowiedniej chwili. Wielu uczniom łatwiej jest wypowiedzieć się po polsku w czyimś imieniu, niż mówić w swoim własnym. Forma wywiadu pozwala uczniowi „ukryć się" pod postacią prowadzącego lub udzielającego wywiadu, własne błędy przypisać innej odgrywanej przez siebie osobie, a więc wyzbyć się obawy przed mówieniem lub przynajmniej ją zmniejszyć.

Wywiad prasowy może też doskonale służyć do rozwijania umiejętności pisania – na przykład uczący się mogą dopisać własne pytania do analizowanego wywiadu; wcielając się w rolę bohatera wywiadu, udzielać własnych odpowiedzi do przedstawionych w tekście pytań dziennikarza; bazując na konkretnym wywiadzie prasowym, zapisać przeprowadzony przez siebie wywiad z inną osobą w formie klasycznej, kwestionariusza czy sondy. Zapisywanie wywiadu uczy również typowego dla tej formy tekstu słownictwa i zwrotów, konstruowania pytań i odpowiedzi.

Wreszcie, wywiad prasowy wykorzystać też można przy uczeniu gramatyki – dobierając odpowiedni tekst do analizowanego materiału gramatycznego. Oczywiście łatwiej jest w tym przypadku korzystać z preparowanych tekstów w formie wywiadu, ale można też sięgnąć po autentyczne wywiady prasowe. Oto kilka propozycji wykorzystania oryginalnych wywiadów prasowych na różnych poziomach nauczania i do doskonalenia wszystkich umiejętności językowych.

W pracy z osobami, które rozpoczynają naukę polskiego, najlepiej sięgnąć po wywiady kwestionariuszowe – ze względu na ich prostą i zwięzłą formę. Na przykład dla poziomu A1 można użyć kwestionariusza Hanny Bakuły *Instrukcja obsługi* (Kita 1998: 162–163), zawierającego m.in. podstawowe dane o osobie, która go wypełnia, a które musi umieć podać cudzoziemiec uczący się polskiego, choćby wypełniając dokumenty urzędowe:

– Nazwisko:
[...]
– Imiona:
[...]
– Miejsce urodzenia:
– Wykształcenie:
– Zawód: (Bakuła 1993: 54)

Kwestionariusz pomaga również uczącemu się ćwiczyć konstruowanie podstawowych pytań zaczynających się od „czy” i odmianę podstawowych czasowników, na przykład:

– Czy lubisz tańczyć?
– Czy umiesz tańczyć?
[...]
– Czy jesteś szczęśliwy? (Bakuła 1993: 55, 57).

Pozwala też ćwiczyć pytania i odpowiedzi, z użyciem biernika:

– Wolisz wannę czy prysznic?
[...]
– Czy lubisz poezję?
[...]
– W co lubisz grać? (Bakuła 1993: 55, 56).

Warto więc zastosować ów wywiad kwestionariuszowy we fragmentach (pomijając zawarte w nim bardzo osobiste pytania), aby ćwiczyć z uczącymi się języka rozumienie tekstów pisanych (czytanie kwestionariusza), pisanie (wypełnianie kwestionariusza), rozumienie ze słuchu (wypełnianie po usłyszeniu lub zapisywanie odczytywanych danych z kwestionariusza innych osób), mówienie (rozmawianie z innymi osobami na temat podanych przez nich odpowiedzi czy też rozwinięcie własnych odpowiedzi w formie wypowiedzi ustnej lub konstruowanie własnych pytań), a także, aby przeprowadzić ćwiczenia gramatyczne (użycie biernika w pytaniach i odpowiedziach).

Dla poziomu A2 można wykorzystać *Kwestionariusz Herolda*, a dla poziomu B1 *Kwestionariusz Prousta* – oba zamieszczane w „Wysokich Obcasach" (sobotnim dodatku do „Gazety Wyborczej"). Na ich przykładzie można również ćwiczyć rozumienie tekstów pisanych (czytanie kwestionariusza), pisanie (oprócz udzielenia własnych odpowiedzi, możliwe jest także dodanie przez studentów własnych pytań do kwestionariusza lub zapisanie przeprowadzonego przez uczących się wywiadu), rozumienie ze słuchu (jeśli tekst jest nagrany lub odczytany), mówienie (wyrażenie własnych odczuć, poglądów i opinii, zaimprowizowanie wywiadu na żywo), znajomość materiału gramatycznego zawartego w kwestionariuszu. Z tego właśnie względu *Kwestionariusz Herolda* jest sugerowany do pracy z grupami mniej zaawansowanymi językowo (A2), gdyż zawiera łatwiejsze struktury gramatyczne – na jego przykładzie można uczyć liczebników porządkowych, bo wszystkie repliki rozpoczynające dialogową wymianę zaczynają się od liczebnika „pierwszy", oraz ćwiczyć użycie czasu przeszłego, gdyż pytania o rzeczy i aktywności, które miały miejsce pierwszy raz w życiu, zwykle wymagają sięgnięcia pamięcią w przeszłość:

– Pierwszy dzień w szkole
– Pierwsza walka na pięści
– Pierwsze lanie od ojca
– Pierwsza ważna książka
– Pierwszy idol
– Pierwszy przyjaciel
– Pierwsza randka
– Pierwsze pieniądze
– Pierwszy sukces
– Pierwsza porażka
– Pierwszy własny dom
– Pierwsza łza („Wysokie Obcasy" 9 III 2002).

Natomiast *Kwestionariusz Prousta* warto wykorzystać na zajęciach z grupami na poziomie B1, gdyż na jego przykładzie można ćwiczyć trudniejszy materiał gramatyczny, jakim jest tryb warunkowy:

– Co byłoby dla mnie największym nieszczęściem:
– Kim (lub czym) chciałbym być, gdybym nie był tym, kim jestem:
[...]
– Dar natury, który chciałbym posiadać:
– Jak chciałbym umrzeć: ((„Wysokie Obcasy" 27 I 2001).

Oczywiście wszystkie wymienione wywiady kwestionariuszowe przybliżają cudzoziemcom także polską kulturę, gdyż dzięki ich lekturze poznają między innymi osoby związane z literaturą, filmem, teatrem czy muzyką.

Pracując z obcokrajowcami znającymi język polski na poziomie B2, C1 czy C2, można sięgnąć po o wiele obszerniejsze wywiady, adresowane do wprawnych językowo czytelników, na przykład przeprowadzone przez Monikę Richardson na łamach miesięcznika „Zwierciadło" (ukazały się w wydaniu książkowym zatytułowanym *Lubię być Polakiem*, 2008). Rozmówcy dziennikarki, czyli bohaterowie wywiadów, tak są określani: „[...] wybitne osoby ze świata kultury, nauki i sztuki, które – będąc obywatelami świata – w różny sposób są związane z Polską: przez narodowość, więzy rodzinne, miejsce działania czy też podejmowane projekty. To, że część z nich jest cudzoziemcami, że spoglądają na Polskę z zewnątrz, tworzy ciekawą perspektywę tych pogłębionych rozmów o cechach polskości i o tym, co zdaje się składać na naszą narodową tożsamość" (Richardson 2008).

Wywiady te oczywiście mogą posłużyć jako materiał do ćwiczenia umiejętności czytania, słuchania czy znajomości gramatyki, ale ze względu na ich tematykę i stopień językowego zaawansowania osób uczących się polskiego, najciekawsze wydaje się ich wykorzystanie do mówienia i pisania o tym, co niesie ich treść, gdyż traktują one nie tylko o polskości – co zwykle bardzo interesuje obcokrajowców, ale także o komunikacji na płaszczyźnie międzykulturowej, a zagadnienie to w sposób szczególny dotyczy zarówno uczących się języka polskiego cudzoziemców, jak i nauczających ich Polaków. Na przykład słowa Jana Kaczmarka – bohatera jednego z wywiadów – mogą posłużyć za temat dyskusji czy wypowiedzi pisemnych, z którymi warto się zmierzyć i uczniom, i nauczycielom:

> Obcowanie z inną kulturą zawsze nas wzbogaca. Żyjąc w monokulturze, mamy złudzenie, że żyjemy w centrum świata i wszystko kręci się wokół nas. Jeśli mieszkamy przez jakiś czas za granicą, zaczynamy oglądać świat z innej perspektywy, ujawniają się nam właściwe proporcje (Richardson 2008: 78),

lub:

> Piękna jest idea globalnej wioski, ale prawda jest taka: jesteśmy ciągle plemienni. Najgorsze, co możemy zrobić, to wyzbyć się własnej tożsamości i rozpuścić się w tyglu kultur... (Richardson 2008: 78–79).

Zatem wywiady prasowe w nauczaniu języka polskiego jako obcego mogą być nie tylko pomocne w rozwijaniu wszystkich sprawności językowych, ale także zapoznać obcokrajowców z polską prasą i kulturą oraz stać się zaczątkiem międzykulturowego dialogu.

## Bibliografia


B a k u ł a H., 1993, *Instrukcja obsługi*, Warszawa

B a u e r Z., 2000, *Wywiad prasowy. Gatunek i metoda***,** [w:] *Dziennikarstwo i świat mediów*, red. Z. Bauer, W. Chudziński, Universitas, Kraków, s. 186 – 196.

B u r k a r t A., J a s i ń s k a A., 2007, *Po polsku 2*, Wydawnictwo Prolog, Kraków.

F u r m a n W., K a l i s z e w s k i A., W o l n y-Z m o r z y ń s k i K. (red.) 2000, *Gatunki dziennikarskie. Specyfika ich tworzenia i redagowania*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania, Rzeszów.

G a ł y g a D., 2001, *Ach, ten język polski!*, Universitas, Kraków.

K i t a M., 1998, *Wywiad prasowy. Język – gatunek – interakcja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

L i p i ń s k a E., D ą m b s k a E. G., 2003, *Kiedyś wrócisz tu...*, cz. I, Universitas, Kraków.

L i p i ń s k a E., D ą m b s k a E. G., 2007, *Kiedyś wrócisz tu...*, cz. II, Universitas, Kraków.

M a ł o l e p s z a M., S z y m k i e w i c z A., 2006, *Po polsku 1*, Wydawnictwo Prolog, Kraków.

*Państwowe egzaminy certyfikatowe z języka polskiego jako obcego*, 2003, MENiS, Warszawa.

R i c h a r d s o n M., 2008, *Lubię być Polakiem*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław.

S z e l c-M a y s M., 2002, *Coś wam powiem*, Universitas, Kraków.

W o j t a k M., 2004, *Gatunki prasowe*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.

W o j t a k M., 2008, *Analiza gatunków prasowych*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.

„Wysokie Obcasy" [sobotni dodatek „Gazety Wyborczej"].